

Jan Łach

"Die Verwerfung Sauls. Eine thematische Untersuchung", Ulrich Berges, Würzburg 1989 : [recenzja]

Collectanea Theologica 61/2, 179-180

1991

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

RECENZJE

Ulrich BERGES, *Die Verwerfung Sauls. Eine thematische Untersuchung.* Forschung zur Bibel. 61, Würzburg 1989, Echter Verlag, s. XVIII+332.

Z chwilą namaszczenia Dawida przez proroka Samuela (1 Sm 16) Saul staje się królem odrzuconym. Choć więc występuje oficjalnie jako król, to przed Jahwe, jak to uzasadnia autor książki, właściwie się nie liczy: Duch Jahwe, który w niego wstąpił podczas namaszczenia (10, 6. 9n) odszedł od niego bezpowrotnie (16, 14). Jahwe nie kieruje Saulem ani przez pośrednictwo snów, ani przez urim, ani przez proroków (28, 6. 15nn.). Zerwał z nim także Samuel (15, 35). Z polecenia Jahwe Samuel sprzyja teraz następcy. Jest nim Dawid, którego namaścił. On jest królem „w oczach Jahwe”. Choć za życia Saula nie pełni on oficjalnie tej funkcji, to przez namaszczenie rozpoczął się czas jego królowania. Saul znosić musi smutny los człowieka niechcianego, mimo że oficjalnie to on jest namaszczonym i wybranym przez Boga. Powodem odrzucenia Saula było niezastosowanie się do przepisów Tory, skonkretyzowanych w poleceniu skierowanym przez Samuela. To i on wystawił Saula na próbę, gdy nie przyszedł na czas do obozu prowadzących z Filistynami wojnę żołnierzy Saula. A był jako kapłan potrzebny dlatego, bo należało złożyć ofiarę Jahwe przed rozpoczęciem bitwy. Saul sam przystąpił do ołtarza, sam złożył ofiarę, gdyż uważał, że godność króla do tego go uprawnia. Czyn ten pociągnął za sobą inne niewłaściwe zachowania Saula, które są piętnowane przez proroka Samuela. Opowiadania w 1 Sm 13, 2—15 i 18, 3—25 są tylko częścią różnych innych niewłaściwości, oraz karygodnych czynów pomazańca Bożego, odczuwającego nieustannie ciężar odrzucenia.

Lektura zapisów zamieszczonych w 1 Sm o odrzuceniu Saula nie jest łatwa w interpretacji. Odczytywanie jej stara się ułatwić Ulrich Berges w pracy napisanej pod kierunkiem prof. Ch. Conroy'a i obronionej w r. 1988 na Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie. To, co jest główną myślą teologiczną tych zapisów zostało w pracy uwypuklone przez wskazanie dość jasno przez autora deuteronomistycznego, że Saul nie sprawdził się jako przywódca wojsk (1 Sm 14 i 17), a jego obowiązkiem było prowadzenie „wojen Jahwe”. Nie sprawdził się też jako sędzia, gdyż bardziej zależało mu na chłodnym wyrachowaniu w pociągnięciach politycznych niż na zachowaniu przepisów Prawa (1 Sm 19, 1—7.20). Tak więc te dwa zasadnicze obowiązki króla: ratowanie i sądenie nie zostały spełnione. Liczne naruszenia innych przepisów Tory, a w szczególności Pwt 20, 1—9 (=prawo zaufania Bogu) dalej Pwt 20,10—18 (=prawo chereму), następnie Pwt 18, 9—22 (=prawo posłuszeństwa prorokom posłanym przez Boga).

Anachronizm stosowania tych praw do postępów Saula jest wyraźny. Autor Księgi spełnia jednak w ten sposób swój zamiar pouczenia czytelników o konieczności zachowania całkowitej zależności od praw i instytucji religijnych: te należy cenić ponad wszystkie inne wyliczenia i prognozy. W ten też sposób Saul staje się swego rodzaju przykładem negatywnym o konieczności posłuszeństwa Jahwe. Jest on zarazem tragiczną, żywą przestrogą dla wszystkich następców na tronie Dawida: nie mogą oni realizować własnych upodobań rządzenia poddanyymi w ten sposób, jakoby byli jego własnością, ani też podejmować decyzji w taki sposób, jakoby były one wyłączone spod kontroli najwyższego Prawodawcy, jakim jest Jahwe. Taki to obraz pomazańca Jahwe wypracowany na tym negatywnym przykładzie, jakim jest Saul,

jest kontynuowany, a nawet jeszcze wyostrzony w swych konturach w dziele Kronikarza.

Nieustanna pokusa odrzucania Boga, mimo że jest się od Niego całkowicie zależnym, a On jest autorem wszelkich wartości ofiarowanych człowiekowi, została napiętnowana na przykładzie Saula w sposób zasługujący na uwagę. Świadczy to o wielkim kunszcie pisarskim autorów Ksiąg Samuela. Zdanie mające charakter maksymy mądrościowej: „Lepsze jest posłuszeństwo niż ofiary, uległość niż tłuszc baranów” (1 Sm 15, 22) staje się w ten sposób bardzo urealnioną wskazówką dla wszystkich wierzących.

ks. Jan Łach, Warszawa

Matthias AUGUSTIN — Klaus-Dietrich SCHUNCK (Hrsg.), „*Wünschet Jerusalem Frieden*”. *Collected Communications to the XIIth Congress of the International Organization for the Study of the Old Testament — Jerusalem 1986*, Beiträge zur Erforschung des Alten Testaments und des Antiken Judentums 13, Verlag Peter Lang GmbH, Frankfurt am Main 1988, s. XI+481.

Co trzy lata Międzynarodowa Organizacja Studiów Starego Testamentu (International Organization for the Study of the Old Testament — IOSOT) zwołuje kongresy, stwarzając biblistom z całego świata dogodną sposobność do wymiany poglądów i zacieśnienia współpracy w zakresie badań nad Biblią Hebrajską i dyscyplinami pokrewnymi. Dwa ostatnie odbyły się w Jeruzolimie (1986) i w Leuven (1989 — zob. *Collectanea Theologica* 60 (1990) 4, s. 165—168). Na każdym kongresie jest przewidziana pewna liczba wykładów w programie sesji plenarnych, opracowywanym przez przewodniczącego zjazdu w porozumieniu z sekretarzem IOSOT. Są to na ogół 45. minutowe referaty, których teksty są publikowane w serii znanej jako *Supplements to Vetus Testamentum*. Na kilkuniedniowe obrady, gromadzące setki naukowców, składają się również tematyczne seminaria, na których są wygłaszane 15. minutowe komunikaty. Ich teksty, liczące zazwyczaj po kilka stron, trafiały dotychczas do rozmaitych periodyków zajmujących się problematyką biblijną. Dopiero na XII Kongresie IOSOT w Jeruzolimie pojawiła się propozycja, aby w jednym tomie zebrać i opublikować właśnie te materiały. Zbiór komunikatów przedstawionych w Jeruzolimie opracowali dwaj bibliści niemieccy: A. Augustin (ur. 1950) z Uniwersytetu Erlangen-Nürnberg i K. D. Schunck z Uniwersytetu w Rostocku (była NRD).

Jeruzolimski Kongres trwał ponad tydzień (24 VIII — 2 IX 1986) i przebiegał pod hasłem „Proście o pokój dla Jeruzalem” (Ps 122, 6). Zgromadził 458 starotestamentalistów z 33 krajów. Organizatorzy byli szczególnie zadowoleni z faktu, że uczestniczyło w nim sporo biblistów z krajów Europy Środkowo-Wschodniej (Czechosłowacja, Jugosławia, NRD, Polska, Rumunia i Węgry). W ramach sesji plenarnych wygłoszono kilkanaście znakomitych referatów, składających się na kolejny „kongresowy” tom VTS. Liczba komunikatów była kilkakrotnie wyższa. Redaktorzy książki starali się, aby zebrane w niej teksty jak najpełniej odzwierciedlały różnorodność poruszanej problematyki i dawały pojęcie o stanie biblistyki w poszczególnych rejonach świata. Przed oddaniem tekstów do druku ich autorzy mieli możliwość wprowadzenia poprawek i modyfikacji, zwłaszcza takich jakie okazały się niezbędne w wyniku dyskusji podczas tematycznych seminariów. W książce znalazły się 43 komunikaty, zaś ich autorzy pochodzą z 22 krajów. Najliczniej jest reprezentowany Izrael (8 tekstów), USA i Wielka Brytania (po 4), Polska i RFN (po 3), Australia, Belgia, Finlandia i RPA (po 2) oraz po jednym: Austria, Dania, Egipt, Holandia, Jugosławia, Korea, Nigeria, Norwegia, NRD, Rumunia, Szwecja, Węgry i Włochy. Książkę otwiera dwujęzyczna (po angielsku i niemiecku) przedmowa redaktorów oraz krótki wstęp napisany przez J. Emertona, sekretarza IOSOT, zamyka natomiast sprawozdanie